

□ *Azərbaycan xalqının ağırlı yeri olan Qarabağ probleminə, Ermənistanın total təcavüzü nəticəsində yurd-yuvasından, doğma el-obasından didərgin düşmüş milyondan artıq qaçqın və köçkünümüzün problemlərinə dünya ictimaiyyətinin, özlərini demokratiya, ədalət fədaliləri kimi qələmə verən beynəlxalq qurumların etinasız münasibəti artıq aradan qaldırılmaqdadır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, Heydər Əliyev Fondunun, onun rəhbəri Mehriban xanım Əliyevanın, fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın apardıqları səmərəli və düşünülmüş siyasət nəticəsində artıq beynəlxalq aləm Qarabağ probleminin haradan başladığını, Ermənistanın və bütövlükdə ədalətsizliyin güclü havadarlarının nəinki kim olduğunu, habelə onların ədalətsiz “motivasiyalarını” da anlamağa başlamışlar. Təkcə Xocalı qətliamının bir sıra dövlətlərin parlamentləri, rəsmi qurumları tərəfindən soyqırımı kimi tanınması dediyimizin tutarlı sübutudur. Əlbəttə, Qarabağ probleminin, Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və azərbaycanlılara qarşı tarixən apardığı çirkin siyasətin beynəlxalq aləmdə başa düşülməsi və bir çox hallarda etiraf edilməsi işində dövlət rəsmilərinin, tarixçilərimizin, bütövlükdə ziyalılarımızın əməyi böyükdür.*

Bu baxımdan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ictimai-siyasi məsələlər üzrə köməkçisi, tarix elmləri doktoru, professor Əli Həsənovun xidmətləri xüsusi qeyd edilməlidir. Dövlət xadimi və məhsuldar elm adamı Əli Həsənov indiyədək nəşr olunmuş çoxsaylı kitablarında, xüsusilə “Azərbaycan-ABŞ: anlaşılmaz münasibətlərdən strateji tərəfdaşlığa doğru” (Azərbaycan dilində, 1997), “Azərbaycan-ATƏT: Ermənistan-Azərbaycan münasibəti və Dağlıq Qarabağ problemi Ümumavropa təhlükəsizliyi fonunda” (Azərbaycan dilində, 1997), “Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa dövlətləri və ABŞ” (Azərbaycan dilində, 1998), “Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri: 1991-1996” (Azərbaycan dilində, 2000), “Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti” (dərslük, Azərbaycan dilində, 2005 və rus dilində, 2007), “Azərbaycanın və xarici ölkələrin siyasi sistemləri” (dərslük, 2008), “Geosiyasət” (Azərbaycan dilində, 2005, rus dilində, 2012, türk dilində, 2012 və gürcü dilində, 2015), “Dünya ölkələrinin müasir siyasi sistemləri” (dərslük, 2012), “Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti” (dərslük, yenilənmiş və təkmilləşdirilmiş, rus dilində, 2013), “Azərbaycan Respublikasının milli inkişaf və təhlükəsizlik siyasəti” (Azərbaycan dilində, 2011, türk dilində, 2013, rus dilində, 2014), “Azərbaycanın geosiyasəti” (Azərbaycan dilində, 2015), “Azərbaycan Respublikasının milli inkişaf və təhlükəsizlik siyasətinin əsasları” (Azərbaycan dilində, 2016), “Azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin mərhələləri” (Azərbaycan, ingilis və rus dillərində), “Cənubi Qafqaz, Xəzər-Qara dəniz hövzəsi və Azərbaycanın geosiyasəti” (türk dilində, 2016), “Xəzər-Qara dəniz hövzəsi və Cənubi Qafqazın geoiqtisadi xarakteristikası: Azərbaycanın yeni neft siyasəti” (türk dilində, 2016), “Cənubi Qafqazın hərbi-geostrateji vəziyyəti və Azərbaycanın təhlükəsizlik siyasəti” (türk dilində, 2016), “Xəzər-Qara dəniz hövzəsi və Cənubi Qafqazın geoiqtisadiyyatı: Azərbaycanın enerji siyasəti” (Azərbaycan dilində, 2016) kimi monoqrafiya və dərslüklərində problemin tarixi köklərini göstərmiş, Azərbaycanın sülhsevər dövlət siyasətinin mahiyyətini açmış, beynəlxalq dünyaya Azərbaycanın haqq səsinə çatdırmağı qarşısına məqsəd qoymuşdur.

Professor Ə.Həsənov sadaladığımız və adlarını çəkəmədiyimiz 30-dan artıq fundamental kitabının bir çoxunu həm də dünyanın beynəlxalq aləmdə işlək olan dillərində nəşr etdirmişdir. Çünki Qarabağ probleminə bağlı əsərləri yalnız Azərbaycan dilində nəşr etməklə, xalq dilində desək, “özü deyib, özü eşitmək”dən başqa heç bir səmərə verməzdi.

Məhz bunu nəzərə alan müəllif bu yaxınlarda nəşr etdirdiyi iki fundamental kitabını - “Azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə

aprelin 26-da Rusiyanın nüfuzlu “pravda.ru” internet portalında alimin bu yeni kitabları haqqında geniş məqalə dərc edilmişdir. Sayılıb-seçilən bu xəbər portalı kitabların səkkiz dildə olmağını xüsusi qeyd etməklə, dünyanın digər dillərində fəaliyyət göstərən internet portallarına da bir mesaj göndərir. Rusiya internet-portalı professor Əli Həsənovun kitablarına dair xüsusi məqaləsini belə adlandırdı: “Əli Həsənovun kitabları: Xocalı faciəsindən Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə doğru”. Bu sərəlvhə özü Rusiya jurnalistikasının problemə yeni münasibətinin göstəricisidir. Həqiqətən də professor Əli Həsənovun Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü, eləcə də ermənilərin azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin mərhələlərini obyektiv təhlil süzgəcindən keçirməsi və Xocalı soyqırımının səbəbləri, nəticələri və beynəlxalq aləmdə tanınması ilə bağlı apardığı lakonik və çox müfəssəl tədqiqatları

Erməni xislətini və Ermənistanın iki əsrlik təcavüzkar siyasətini ayrı-ayrı tarixi mərhələlər üzrə tədqiq və ifşa edən, erməni “tarixçilərinin” elmi saxtalaşdırmasını dəqiq faktlarla heçə endirən bu mətnin sonunda müəllifin böyük dövlətlərə belə bir məntiqi çağırışı var: Bütün bunlara görə “böyük dövlətlər müasir beynəlxalq münasibətlər üçün təhlükəli olan təcavüzkarın qarşısını almalı, BMT Nizamnaməsinin VII fəslinə müvafiq surətdə qəti praktik addımlar atmalı və Ermənistanı beynəlxalq birliyin iradəsinə tabe etdirməlidirlər”. Müəllifin bu çağırışına əsas verən faktları təkcə mətnlə deyil, çoxsaylı vizual sənədlər, arxiv fotoları və materialları ilə müşayiət olunur. Bu sənədlərin bir çoxunda sovet ideoloji maşınının həmin etnik təmizləmə mərhələlərində Ermənistanı necə dəstək olması faktı xəbərsiz oxucunu bir tərəfdən heyrətə salır, digər tərəfdən hamımızı bir daha ayıq-sayıq olmağa çağırır. Kitabda Qarabağın işğal olunmuş

Bu, beynəlxalq aləmə təqdim olunan kitabın mətn hissəsinin son cümləsidir. Bu son cümlə bizdə belə bir qəti inam yaradır ki, Azərbaycan dövləti lap yaxın gələcəkdə özünün ədalət haqqına mütləq qovuşacaq.

Amma kitab bununla bitmir. Əsasən beynəlxalq aləmdə tədqiqat apararı, hadisələri obyektiv qiymətləndirmək gücündə olanlara ünvanlanan bu kitabda Qarabağ problemi və xüsusilə Xocalı hadisəsi ilə bağlı dünyanın ən nüfuzlu mətbuat orqanlarının səhifələrində əksini tapanıq jurnalist yazılarının mənbələri təqdim olunmuşdur. Hər iki kitabın anonslarında da deyildiyi kimi, burada “Azərbaycan xalqının müxtəlif dövrlərinə dair sənədlər və xəritələr, yeni münaqişənin nizama salınmasına dair BMT Təhlükəsizlik Şurasının qəbul etdiyi qətnamələr, Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycanın işğal olunmuş əraziləri haqqında məlumatlar və fotolar da verilmişdir”. Eyni zamanda, Xocalı soyqırımının tanınması ilə bağlı qəbul edilən sənədlər də müxtəlif dillərdə təqdim olunmuşdur.

Tədqiqatçıların bu mənbələrə nəzər salması kifayətdir ki, həqiqətin bir üzü olduğu bilinsin. Kitabda müxtəlif dillərdə izahını tapan çoxsaylı sənədlərin orijinal surətləri Xocalı həqiqətinin dünyaya tanıtılması, Ermənistanın dövlət səviyyəsində terrorçuluq siyasətinin ifşası, Xocalı soyqırımının bir sıra xarici dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən rəsmi şəkildə tanınması kimi vacib faktları geniş oxucuya təqdim edir.

Dövlət xadimi, yorulmaz tədqiqatçı, professor Əli Həsənovun bu kitabları Ermənistanın Azərbaycana qarşı terrorçuluq və işğalçılıq siyasətini bir daha dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq işində çox mühüm addım kimi maraqlı doğurur. Kitabların maraqlı bir formatda nəşr olunmasına Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin (AZƏRTAC) baş direktoru Aslan Aslanovun buraxılışa məsul bir şəxs kimi, siyasi elmlər doktoru, professor Elçin Əhmədovun elmi redaktor kimi zəhmətlərini ayrıca qeyd etmək istərdik. Dünyanın səkkiz beynəlxalq işlək dilində nəşr olunan bu iki fundamental kitab Ermənistanın Azərbaycana qarşı iki əsr boyu törətdiyi çoxsaylı cinayətlərin yeni formatda tanıtılması sahəsində hadisə kimi qiymətləndirilməlidir.

Nizami CƏFƏROV, filologiya elmləri doktoru, akademik, Cahangir MƏMMƏDLİ, filologiya elmləri doktoru, professor

Qarabağ həqiqətləri professor Əli Həsənovun yeni təqdimatında

dünyanın diqqətini problemin ədalətli həllinə yönəltmək məqsədi daşıyır.

Biz “Azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin mərhələləri” adlanan əsəri digər kitab - “Xocalı soyqırımı: Səbəbləri, nəticələri və beynəlxalq aləmdə tanınması”na əsas verən tədqiqat kimi birinci sırada götürük. Doğrudan da, ermənilərin Azərbaycana qarşı çirkin əməllərinin, təcavüz, soyqırımı proseslərinin tarixi mərhələləri var ki, bu mərhələlər XX əsrin sonunda bəzi böyük güclərin dəstəyi ilə özünün epogeyinə çatdı. Bu təcavüzün mərhələləri ilə bağlı fikirlərini kitabın giriş sözündə müəllif özü qısa şəkildə belə izah edir: “Səkkiz dildə oxuculara təqdim edilən kitabın əsas məqsədi son iki əsrdə azərbaycanlılara qarşı erməni millətçiləri tərəfindən məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilən etnik təmizləmə, soyqırımı və təcavüzkarlıq siyasəti, eləcə də bu millətçi-şovinizist siyasətin əsas mahiyyətinin öyrənilməsidir. Həmçinin XX əsrin 80-ci illərinin ikinci yarısından başlayaraq Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və işğalçılıq siyasəti, o cümlədən 1988-1993-cü illərdə azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə, dövlət terrorizmi və soyqırımı siyasətinin sistemli şəkildə tədqiq edilərək ictimaiyyətə çatdırılmasıdır”. Bu cümlədəki “sistemli şəkildə” ifadəsi bizi daha çox cəlb edir və bu sistemlilik qısa, lakonik bir mətndə çox ustalıqla həyata keçirilir. Bu mərhələlərdən biri ermənilərin Azərbaycan torpaqlarına köçürülmə prosesindən başlayıb, XX əsrin əvvəllərindəki etnik təmizləmə və soyqırımı siyasəti, həmin əsrin sonlarında Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının nəticələrinə qədər mükəmməl şəkildə oxucuya çatdırır. Bu üç ciddi tarixi mərhələnin lakonik təqdimi müəllif daha çox ona görə lazım olmuşdur ki, adətən hər şeyi deyən, amma yorucu olmayan mətnlər müasir dövrdə həm tez oxunur, həm də uzun olmayan belə bir mətnin səkkiz dildə təqdim edilməsi daha çox səmərəli olur.

şəhərlərinin işğaldan əvvəl və işğaldan sonrakı vəziyyətini təsvir edən çoxsaylı fotolar qəlbimizi nə qədər ağrıtsa da, bu ağrının Vətən uğrunda mübarizəyə səslədiyi də yaddaşlara çökür.

Haqqında bəhs etdiyimiz kitabların ikincisi - “Xocalı soyqırımı: Səbəbləri, nəticələri və beynəlxalq aləmdə tanınması” kitabı birincinin məntiqi davamı və məntiqi sonluğudur. Çünki müəllifin birinci kitabda təqdim etdiyi azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə və soyqırımı mərhələləri məntiqi olaraq Xocalı qətliamına gətirib çıxarmışdır. Ermənistanın bütün məqamlarda törətdiyi cinayətlərə görə nöinki cəzasız qalması, həm də yeri gəldikcə bəzi dövlətlərdən cinayətə dəstək olması tarixdə görünməmiş bir faciənin - soyqırımının baş verməsi ilə nəticələnir. Bununla yanaşı, kitabda soyqırımına gedən yolun da mərhələləri qısa və aydın şəkildə təqdim olunur.

Müəllif, ilk növbədə, XX əsrin əvvəllərində ermənilərin azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin genezisini, daha sonra indiki nəslə çox yaxın bir tarixin - XX əsrin sonlarında Ermənistanın ölkəmizə qarşı ərazi iddialarının real faktlarını xüsusi tədqiqatla açıb göstərir.

Əsərin çox maraqlı bölmələrində biri “Xocalı haqqında həqiqətlərin dünyaya çatdırılması” adlanır. Bu bölmə lap ilk səhifələrdə belə bir həqiqəti xatırladır ki, “bütün dünyanın gözü qarşısında baş verən bu dəhşətli soyqırımının əsl mahiyyəti yalnız ümummilli lider Heydər Əliyev 1993-cü ildə yenidən siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra açıqlanmış, 1994-cü ilin fevralında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Xocalı soyqırımına siyasi-hüquqi qiymət vermişdir”. Müəllif Heydər Əliyevin 2002-ci il fevralın 25-də Xocalı soyqırımının 10-cu ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına müraciətindəki qəti bir fikrini misal gətirir: “Xocalı faciəsi 200 ilə yaxın bir müddətdə erməni şovinizist-millətçiləri